

В І Д Г У К

офіційного опонента – кандидата педагогічних наук,
старшого наукового співробітника Діхтяренко Зої Михайлівни на дисертацію

Тараненко Ірини Вадимівни

за темою

**«Особистісно орієнтований підхід до виховання важких підлітків у процесі
занять фізичною культурою»,**

поданої на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук зі спеціальності

13.00.07 – теорія і методика виховання

Сучасні складні, динамічні та суперечливі соціально-економічні та політичні зміни, тотальна переоцінка цінностей, максимальне загострення соціальних протиріч в Україні впливають на процес виховання, формування, самовизначення та самоствердження особистості підлітка. Отже, особливо вразливими в цьому контексті є діти та підлітки, адже, їхні етичні переконання піддаються руйнівним впливам соціальних катаклізмів. Результатом цих процесів є не сформованість у них системи стійких морально-вольових якостей, ціннісних орієнтацій; вони не можуть адекватно реагувати на певні події та факти, які відбуваються в суспільстві, що сприяє ускладненню адаптації підлітків до умов навколишнього середовища, провокує порушення ними норм і правил поведінки. Таким чином, набула загрозливого стану проблема збільшення групи так званих «важких підлітків».

Формування фізично здорової, духовно багатой та соціально активної особистості – одне з найактуальніших і найважливіших завдань української держави на довгі роки, що передбачено низкою документів: Конституцією України; Державною програмою «Здорова дитина» на 2008–2017 рр.; Указом Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя»; Законами України: «Про охорону дитинства», «Про освіту» та ін.

Таким чином, одним із стратегічних завдань для практиків – є пошук шляхів, які будуть спрямовані на збереження та зміцнення фізичного та духовного здоров'я, профілактику та корекцію деструктивних проявів, анти-

суспільний спосіб життя особистості, що зростає в українській державі. А, отже, виняткового значення набуває особистісно зорієнтований підхід до виховання важких підлітків, які повинні стати фізично та психічно здоровими, активними, гармонійними, творчими та моральними особистостями. Виходячи з теоретичного аналізу наукової психолого-педагогічної літератури маємо змогу констатувати, що виховання важких підлітків полягає в створенні сприятливих умов для виникнення в них бажання й потреби у самопізнанні, самореалізації, самотворенні та передбачає формування, розвиток особистісних цінностей, морально-вольових якостей.

Одним із пріоритетних шляхів виховання важких підлітків – є залучення їх до систематичних занять фізичною культурою, що сприятиме мобілізації та розвитку гармонійної особистісності, прояву особистісних рис.

З огляду на це, вважаємо, що подана до захисту дисертація Ірини Вадимівни Тарененко є своєчасною та актуальною за темою, змістом і характером вирішення проблеми, пов'язаної з особистісно орієнтованим підходом до виховання важких підлітків у процесі занять фізичною культурою.

Дисертаційне дослідження І. В. Тарененко виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І. А. Зязюна Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Сучасний досвід та інновації у формуванні педагогічної майстерності майбутнього вчителя, менеджера навчального закладу та фахівця з управління проектами» (протокол № 1 від 31.08.2010 р.). Тема дисертації затверджена вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 9 від 06.02.2009 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 21.12.2010 р.).

Ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження Ірини Вадимівни переконує в тому, що автором було виконано значний обсяг науково-пошукової та експериментальної роботи, проаналізовано велику кількість теоретичних і методичних джерел (229 найменувань), представлено 11 додатків на 47

сторінках. Робота містить 11 таблиць. Загальний обсяг дисертації – 262 сторінки, з них 190 сторінок основного тексту.

Вибір теми дисертації, опрацювання, уточнення та обґрунтування використовуваного науково-поняттєвого апарату, а також кваліфікований рівень висвітлення досліджуваної проблеми й спроможність дисертантки до аналізу стану її розробленості у теоретичному, методичному аспектах (проаналізовано проблему виховання важких підлітків у педагогічній теорії і практиці та уточнено сутність ключових понять дослідження; розкрито виховний потенціал фізичної культури у формуванні особистісних морально-вольових якостей важких підлітків; визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні вихованості особистісних морально-вольових якостей важких підлітків; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс педагогічних умов реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності) та хороша зорієнтованість дисертантки у професійно-педагогічній практичній діяльності підтверджує її високу компетентність та сформовану готовність до проведення самостійних наукових досліджень й узагальнення їх результатів.

Окрім цього, варто підкреслити, що результати дослідження І. В. Тараненко впровадила в навчально-виховний процес Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 4319/01-55/33 від 09.11.2015 р.); громадських організацій: спортивний клуб «Арміда» (довідка № 21 від 02.06.2015 р.); асоціація ініціативної спортивної молоді «Спринт» (довідка № 112 від 08.06.2015 р.); баскетбольний клуб «Полтава-баскет» (довідка № 17/п від 09.06.2015 р.); Полтавська обласна федерація східних єдиноборств «Дракон» (довідка № 45 від 05.06.2015 р.); Полтавський обласний військово-спортивний центр «Воїн» (довідка № 77 від 05.06.2015 р.); федерація футболу Полтавської області (довідка № 94 від 09.06.2015 р.). До участі в дослідно-експериментальній роботі були залучені 342 важких підлітка та 28 педагогів-тренерів.

Високої оцінки, на наш погляд, заслуговує системний підхід автора дисертації до науково обґрунтованих педагогічних умов реалізації особистісно орієнтованого підходу щодо виховання морально-вольових якостей важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності (залучення важких підлітків у громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості; забезпечення психологічної і методичної готовності тренерів до виховання у важких підлітків морально-вольових якостей; використання інноваційних особистісно орієнтованих форм і методів виховання морально-вольових якостей важких підлітків); визначення критеріїв (особистісно-ціннісний, мотиваційно-вольовий, адаптивно-суб'єктний, комунікативно-поведінковий), показників і схарактеризованих рівнів (достатній, середній та низький) вихованості морально-вольових якостей важких підлітків; уточнення сутності понять: «важкі підлітки», «особистісно орієнтований підхід до виховання важких підлітків», «вихованість морально-вольових якостей»; змісту, форм і методів реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання важких підлітків в умовах громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості.

Варто також позитивно відмітити певну цінність для сучасної теорії і практики виховання – розроблені дисертанткою І. В. Тарененко додатків; значної кількості (12) одноосібних наукових праць, у яких відображено основні наукові результати (6), праці апробаційного характеру (6).

Не менш важливим доробком Ірини Вадимівни, з огляду на досліджувану проблему є, впровадження спецкурсу «Особистісно орієнтоване фізичне виховання», який інтегрує у своєму змісті теоретичний тезаурус особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей важких підлітків у процесі занять фізичною культурою; для тренерів розроблення елективного курсу «Технології тестування рухових здібностей» та методичних рекомендацій «Технології тестування рухових здібностей (практичні заняття)»; програми «Особистісно орієнтований підхід до виховання важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності», метою якої є оптимізація процесу виховання морально-вольових якостей важких підлітків у фізкультурній

діяльності (програма передбачає п'ять змістових етапів реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей важких підлітків (діагностично-адаптивний, комунікативно-розвивальний, творчо-рефлексивний, стимулювально-мотиваційний, операційно-суб'єктний) тощо.

Незаперечним і доказовим є добре структурована дисертаційна робота, кожний розділ якої має висновки, що свідчить про вміння дослідниці працювати з науковим матеріалом, аналізувати його та робити належні узагальнення теоретичного й практичного характеру.

Зміст автореферату адекватно відображає основні положення дисертаційної роботи.

У цілому є всі підстави стверджувати, що представлена дисертаційна робота відзначається змістовністю, обґрунтованістю ключових позицій, є самостійним дослідженням важливої педагогічної проблеми. Необхідно відзначити високий науковий та методичний рівень І. В. Тарененко, який проявився у детальному теоретичному аналізі досліджуваної проблеми, коректному плануванні та здійсненні педагогічного експерименту, застосуванні сучасних статистичних методів обробки результатів дослідження.

У той же час, позитивно оцінюючи загальний науковий рівень виконаної дисертаційної роботи Ірини Вадимівни Тараненко, на наш погляд, необхідно відзначити, що вона не позбавлена окремих недоліків:

1. Доречним, на наш погляд, було б описати розроблені вченими методики, технології, моделі тощо щодо виховного потенціалу фізичної культури та особистісно орієнтованого підходу до виховання важких підлітків.

2. Позитивно оцінюючи використаний дисертанткою список джерел констатую, варто було в роботі вказати вікові періоди поняття «підлітки», досліджувані різними вченими та самою авторкою.

3. Доцільно було б у двох розділах звернути увагу (розділ 1) та описати (розділ 2) динаміку реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання морально-вольових якостей важких підлітків у позашкільній фізкультурній діяльності, охарактеризовуючи кожний їх рік життя.

4. Дисертаційна робота виграла б, якби в ній була розроблена та описана модель, або ж технологія «Особистісно орієнтований підхід до виховання важких підлітків у процесі занять фізичною культурою».

5. Робота не позбавлена окремих стилістичних і граматичних огріхів.

Варто зазначити, що зроблені зауваження не знижують наукової та практичної цінності здійсненого дослідження. Його результати та висновки, можуть бути використані у навчальному процесі вищих педагогічних навчальних закладів під час вивчення курсів «Педагогіка», «Педагогіка спортивної діяльності», «Методика виховної роботи», у системі післядипломної освіти тощо.

Тому, підсумовуючи, вважаємо за доцільне сказати, що дисертаційне дослідження Ірини Вадимівни Тараненко за темою «Особистісно орієнтований підхід до виховання важких підлітків у процесі занять фізичною культурою» є актуальним, самостійним, завершеним науково-педагогічним дослідженням, яке має важливе значення, конкретну теоретичну й практичну цінність для сучасної теорії і методики виховання та за своїм змістом, рівнем новизни й практичного значення отриманих результатів відповідає пп. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії фізичного розвитку
та здорового способу життя
Інституту проблем виховання
НАПН України
16.02.2017

З. М. Діхтяренко